

Мемоари Карле дел Понте (“Лов – ја и ратни злочинци”) још се нису ни појавили у књижарама а већ су изазвали поприличну узбуну међу онима који претпостављају, или знају, шта ће се у књизи наћи. Влада Србије писала је Уједињеним нацијама и Хашком трибуналу, протестујући због најаве да ће књига Дел Понтеове ускоро бити објављена и тражећи – као да УН и Трибунал ту могу нешто да учине – да објављивање књиге буде одложено до окончања наше сарадње с Трибуналом.

Протесте српске владе у јавности је протеклих дана образлагао Расим Љајић, изабран да то учини вероватно због своје функције председника Националног савета за сарадњу с Хашким трибуналом. Љајићево образложење протеста и негодовања, укратко, своди се на то да се у књизи (“оно у што смо ми имали увид”) говори и о “детаљима везаним за функционисање” Акционог тима, што би могло да угрози хапшење преосталих хашких бегунаца. Или се Влада Србије превентивно љути због тога што се Дел Понтеова, можда, у књизи присетила и детаља који су лично компромитујући за неке њене београдске саговорнике? Постоји и таква могућност.

Сигурним се, према ономе што смо успели да сазнамо, чини тек то да су детаљи преговора о којима пише, пренети углавном веродостојно. Ово макар када је реч о активностима главне тужитељке у Србији; јер, њена се књига у посебним одељцима бави и Косовом, Хрватском, Руандом. Иако су га из Београда прозвали да се огласи, Хашки трибунал засад ћути и не коментарише. Ипак, нема никакве сумње да је нови публицистички излет једне службенице Хашког трибунала (после портпаролке Карле дел Понте Флоренс Артман), уз јавне полемике са бившим тужиоцем Јефријем Најсом о његовој вези с британским обавештајним структурама, представља још један ударац по климавом кредибилитету хашког храма утеривања правде. Као што Расим Љајић рече, “ово је заиста својеврстан скандал и с тим се слажу готово сви. И у Трибуналу су изненађени, и у међународној заједници”. Или, по речима једног НИН-овог, иначе високо позиционираног саговорника, “ако је главна тужитељка изнела детаље тајних и поверљивих разговора, ко ће се усудити да са њеним наследником разговара о било чему осим о времену?”.

Далеко од тога да ће разлога за незадовољство успоменама Карле дел Понте имати само београдски званичници. Дел Понтеова, рецимо, препричава и разговоре с некадашњим директором СИА Џорџом Тенетом, током којих схвата да је налетела на “зид од гуме” (“muro di gomma”) – фактичко одбијање које додуше звучи као повлађивање – да би се на крају све завршило његовим “госпођо, шта ме боли ... шта ви мислите (“I don't give a shit what you think”).”.

Управо у оваквом тону, основна тенденција још необјављених мемоара Карле дел Понте

јесте да ауторку, доскорашњу главну тужитељку Хашког трибунала, представи као доследног борца за правду, принципијелног борца за жртве без обзира које нације оне биле, идеалисту који је против себе имао не само злочинце него и владе њихових држава, али и владе западних држава и органе самих Уједињених нација.

НИН је, захваљујући својим изворима, у прилици да нешто подробније прикаже тужитељкин опис истраге злочина које су на Косову починили припадници Ослободилачке војске Косова. Као што је познато, али није згорег подсетити, у Трибуналу је досад завршено суђење тројци – Фатмир Лимај, Исак Муслију и Хајрадин Баљај; Лимај и Муслију су ослобођени, Баљај је добио 13 година затвора. При крају је и суђење Рамушу Харадинају, Идризу Баљају и Лахи Брахимају (завршне речи поднете су између 21. и 23. јануара ове године), и чека се доношење пресуде.

Прича Карле дел Понте о косовским истрагама нама је посебно интересантна не само због финиша Харадинајевог суђења, односно његових жртава, већ и зато што даје изванредан увид у стање косовског друштва (“независног Косова”) и однос међународних чинилаца према ситуацији у покрајини. То је, заправо, прича о језивим злочинима који ће остати некажњени, запањујућем страху од Албанаца и лицемерном опортунизму западних демократија које се толико залажу за истину, одговорност и помирење.

У уводном делу Дел Понтеова описује Косово као земљу без закона и институција, земљу крвне освете и силеција који се представљају као хероји нападеног народа. Затим, мало упадајући у патетику, готово у лиричном заносу, говори о патњама тог народа (очеви и мајке, бабе и деде, ситна деца у наручју родитеља...) под српском чизмом, па прелази на кратак (врло кратак, си-ен-еновски) опис косовске новије историје, све до доласка НАТО трупа на Косово. Ту, заправо, и почиње права прича, после тог уводног, скоро ритуалног поклоњења жртвама српског етничког чишћења.

Можда и најупечатљивији, најречитији, део читавог поглавља о истрази злочина ОВК закопан је усред препричавања разговора с Бернардом Кушнером, актуелним министром спољних послова Француске, тада шефом УНМИК-а на Косову. Карла дел Понте, наиме, пише како је сигурна да су неки званичници УНМИК-а и КФОР-а страховали за своје животе због истрага злочина ОВК. Добро, требало је живети међу њима на Косову, ово и није никаква новост. Али наставак је, стварно, шокантан: тужитељка сматра и да су се неке судије Хашког трибунала плашиле досега Албанаца (“Albanians' reach”). Даље, да су је и неки Швајцарци упозорили да се припази освете. Чак, да су је неки швајцарски званичници упозорили да у мемоарима и не разматра одређене теме у вези с Албанцима (баш тако), те их она у књизи разматра с екстремном пажњом!

Треба ли, онда, да нас чуде оправдања да је један од разлога за подршку независном Косову био и страх од ерупције албанског насиља? Или, вратимо ли се мемоарима Карле дел Понте, имајући ове њене опсервације у виду, може ли да нас зачуди то што су споменути Кушнер, као и Михаел Штајнер и Сорен Јесен-Петерсен после њега, упркос вербалној подршци, како бележи бивша тужитељка, на крају пред њу испречили “зид од гуме”, забринути због насиља које би Тачи, Чеку, Харадинај... могли да изазову не само

на Косову већ и у јужној Србији и у Македонији? А управо о томе је, у првој години УНМИК-ове владавине Косовом, и било речи у сусретима хашких тужитеља и челника мисије УН.

Истраге су, ипак, кренуле, а према Карли дел Понте, све је започело иницијалним извештајима Наташе Кандић о нестанцима Срба и неалбанаца после доласка НАТО снага на Косово, новембра 1999. године. Зашто макар каква истрага Тужилаштва није започела и пре НАТО бомбардовања, рецимо после открића лешева код Радоњићког језера, Дел Понте и не покушава да објасни.

Истраге ОВК, бележи бивша главна тужитељка, биле су најтеже које је Трибунал предузео. Ауторка овде пише на граници политичке некоректности: затворено друштво, кланови, вендета... Полицајци од Берна и Брисела, пише тужитељка, па до Бронкса знају колико је тешко истражити албански организовани криминал.

Проблеми у истрагама били су вишеструки, наводи се. Један од највећих: притисци на сведоке, тако да чак ни Наташа Кандић није успела да прибави изјаве очевидаца. Никакво чудо, баци ли се макар и летимичан поглед на бројна убиства и сведока и њихових породица које Дел Понтеова ређа у овом поглављу својих мемоара.

Ни заштита сведока није успевала, а ту је карактеристичан пример важног УНМИК полицајца (његово име није наведено), који је имао приступ строго чуваним информацијама о сведоцима, а чија је супруга била ангажована као истраживач у тиму одбране Рамуша Харадинаја. На овакве и сличне примере, пише тужитељка, само Јесен-Петерсену се жалила најмање шест пута, али ове примедбе биле су потпуно занемарене.

Жалбе на рачун УНМИК-а нису ништа блаже од жалби које смо често имали прилике да слушамо када је реч о београдским властима, и провлаче се кроз читаво косовско поглавље; не само када је реч о сведоцима који се остављају на милост и немилост оптужених и осумњичених челника ОВК, него и због тога што су избегавали да тужилаштву доставе и најосновнију тражену документацију. Док је блискост "појединих челника" УНМИК-а и осумњичених лидера ОВК бивала и предмет пошалица колега из КФОР-а, бележи Дел Понтеова.

Када је о блискости реч, код Дел Понтеове најгоре пролази Данац Сорен Јесен-Петерсен. Он је, пише тужитељка, теже доживео оптужницу против Рамуша Харадинаја од самог Харадинаја. Из све снаге се пред Трибуналом залагао да тадашњи косовски премијер буде пуштен на слободу, чак да му се дозволи и да се бави политиком. Дел Понтеова горко прави паралелу с Радованом Караџићем, коме је 1996. године то било забрањено. Какву поруку су УНМИК и судије трибунала овим послали, пита се.

А кад је Харадинај летео у Хаг, приватним немачким авионом (не каже чијим, али вероватно је да то не напомиње без разлога), приликом застанка у Немачкој дочекала га је почасна гарда с белим шлемовима и рукавицама.

Убиства сведока, опструкције УНМИК-а, чудно држање шефова мисије... Какву је, онда, помоћ Карла дел Понте могла да очекује од косовских власти? Готово са презиром она описује сусрет са (у том тренутку) косовским премијером Бајрамом Реџеџијем, који хвали трибунал, хвали њу саму, проглашава како нико није изнад закона. Али затим наставља, и одаје се. Каже како није приметио да је ОВК кршила законе рата те, према томе, закључује Дел Понтеова, ниједан командант ОВК није могао да буде одговоран за отмице и убиства које су починили њихови потчињени.

Но колико је такав став приштинских власти и могао да буде очекиван, толико је жестоко разочарење које се види у тужитељкином опису реакције КФОР-а, Сједињених Држава и Велике Британије на захтеве тужилаштва. Нису хтели да јој доставе чак ни податке о командној структури ОВК, упркос свој реторичкој подршци њеном раду. Зашто? Према објашњењу које нуди Карла дел Понте, Вашингтон није желео подизање оптужница против лидера ОВК, зато што би то искомпликовало напоре међународне заједнице да изграде институције на Косову и одложило повлачење војске с Косова у Авганистан и на друге фронтове у рату против Ал каиде.

Ипак, када су истраге Трибунала тек биле отворене, косовски лидери показивали су дозу забринутости. У јесен 2000. године, неколико недеља пошто ју је Бернар Кушнер убеђивао да би евентуално хапшење Хашима Тачија и Агима Чекуа дестабилизовало ситуацију у покрајини, Дел Понтеова се у Дејтону, о годишњици потписивања мировног споразума, састаје са Хашимом Тачијем. Тада је, бележи тужитељка, у разговору о злочинима Албанаца на Косову, Тачи изговорио недоличан коментар који ју је испровоцирао. Шта је Тачи рекао, не наводи. Али, каже у наставку, тада га је погледала у очи и рекла му да је отворила истрагу о злочинима које су на Косову починили Албанци. Нисам, пише она, сугерисала да ће бити оптужнице против Тачија, али он је то сигурно закључио јер му се лице скаменило.

Међутим, као што је добро познато, против Тачија никада није подигнута оптужница. Дел Понтеова у својим мемоарима не објашњава због чега није, мада је из свега написаног о односу међународних фактора према ангажовању тужилаштва на Косову то поприлично јасно. Уосталом, ако тужилаштву није успело да докаже кривицу Тачију подређених Лимаја и Муслијуа, илузорно би било очекивати да би у случају актуелног премијера Косова имали више среће.

Најзад, врло је потресна прича о једној у низу пропалих истрага тужилаштва, која се бавила судбином између 100 и 300 киднапованих Срба који су завршили у северној Албанији. Млађи међу отетима, наводи се, добро су храњени и нису пребијани. У једној жутој кући, која је идентификована, начињена је приручна хируршка клиника у којој су им одстрањивани унутрашњи органи. Органи су потом преко аеродрома у Тирани преношени у иностранство и продавани. Карла дел Понте наводи: жртве којима је одстрањен само један бубрег биле су зашиване и поново затваране, док их не би убили зарад осталих виталних органа. Ужаснути, остали затвореници молили су да буду убијени; неке од отетих жена биле су присиљаване да помажу у сахрањивању мртвих. У језивом бизнису учествовали су челници ОВК, на једном месту спомиње се као могуће и учешће албанске тајне службе, док је локални албански тужилац, како се наводи,

Камено лице Хашима Тачија

Пише: Никола Врзић
недеља, 16 март 2008 00:28

приликом претраге оне жуте куће истражитељу Трибунала рекао: “Никакви Срби нису сахрањени овде. Али ако су и одводили Србе преко границе с Косовом и убијали их, учинили су добру ствар.”

(НИН)